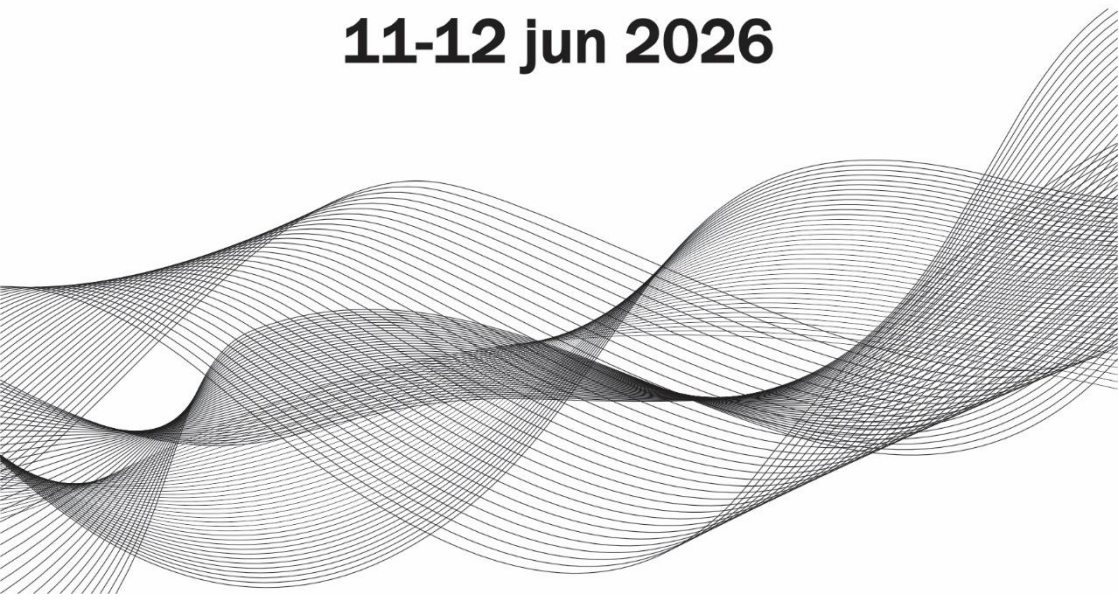

SIMPOZION INTERNAȚIONAL
BANATUL
MEMORIE VIE A DIVERSITĂȚII
11-12 iunie 2026

MEĐUNARODNI SIMPOZIJUM
BANAT
ŽIVO SEĆANJE NA RAZNOLIKOST
11-12 jun 2026

Simpozion internațional ***Banatul-memorie vie a diversității*** **11-12 iunie 2026 Reșița**

➔ Organizatori

Consiliul Județean Caraș-Severin
Muzeul Banatului Montan, Reșița
Societatea Română/Fundația de Etnografie și Folclor din
Voivodina
Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina

➔ Consiliul științific

Livia Magina/România
Vasile Râmneanțu/România
Virginia Popović/Serbia
Nicu Ciobanu/Serbia

➔ Comitetul de organizare

Carmen Albert/România
Bogdan Nica/România
Gabriela Loga/România
Todor Doru Ursu/Serbia
Mircea Lelea/Serbia
Camelia Bugar/Serbia

Međunarodni Simpozijum Banat – Živo Sećanje Na Raznolikost 11–12. jun 2026, Rešica

➡ Organizatori

Županijski savet Karaš-Severina
Muzej Planinskog Banata, Rešica
Rumunsko društvo / Fondacija za etnografiju i folklor u
Vojvodini
Zavod za kulturu vojvođanskih Rumuna

➡ Naučni savet

Livia Magina/ Rumunija
Vasile Râmneanţu/Rumunija
Virginia Popović/Srbija
Nicu Ciobanu/ Srbija

➡ Organizacioni odbor

Carmen Albert/ Rumunija
Bogdan Nica/ Rumunija
Gabriela Loga/ Rumunija
Todor Doru Ursu/ Srbija
Mircea Lelea/ Srbija
Camelia Bugar/ Srbija

PROGRAM

➔ **Joi 11 iunie 2026**

18.00

Sosirea participanților din Serbia, Muntenegru, România

Cazarea în Campus Central al UBB din Reșița

Cina la Campus Café al CUUBB din Reșița

➔ **Vineri 12 iunie 2026**

9.30

Sala de ședințe a Consiliului Județean Caraș-Severin

Deschiderea festivă a Simpozionului *Banatul-memorie vie a diversității, Reșița 2026*

Cuvinte de deschidere și mesaje de salut din partea organizatorilor și invitaților

11.00

Activitatea pe secțiuni

Secțiunea I

Patrimoniul și memoria culturală,
sala Consiliului Județean parter

Secțiunea II

Conviețuire și istorie în Banat,
sala de ședințe a Primăriei Reșița

13.30

Prânz la Campus Café al CUUBB din Reșița

PROGRAM

➡ **Četvrtak, 11. jun 2026.**

18.00

Dolazak učesnika iz Srbije, Crne Gore i Rumunije
Smeštaj u Centralnom kampusu Univerziteta Babeš-Boljai u Rešici
Večera u Campus Café-u Centralnog kampusa Univerziteta Babeš-Boljai u Rešici

➡ **Petak, 12. jun 2026.**

09.30

Sala za sednice Županijskog saveta Karaš-Severina
Svečano otvaranje Simpozijuma „Banat – živo sećanje na raznolikost“, Rešica 2026.
Pozdravne reči i obraćanja organizatora i gostiju

11.00

Rad po sekcijama

Sekcija I

Kulturno nasleđe i kulturno pamćenje
Sala Županijskog saveta, prizemlje

Sekcija II

Suživot i istorija u Banatu
Sala za sednice Gradske uprave Rešice

13.30

Ručak u Campus Café-u Centralnog kampusa Univerziteta Babeš-Boljai u Rešici

11.00

Activitatea pe secțiuni

Secțiunea I

**Patrimoniu și memorie culturală,
sala Consiliului Județean parter**

Moderatori: Adrian Magina, Drago Njegovan

Adrian Magina/România

**Informații despre sârbi în sursele medievale din
Transilvania**

Relațiile româno-sârbe, din evul mediu până astăzi, sunt relativ bine cunoscute. Cu toate acestea, nici istoricii români, nici cei sârbi nu au folosit aproape deloc sursele medievale păstrate în arhivele și bibliotecile din Transilvania. Este vorba de fondurile documentare păstrate mai ales la Cluj și Sibiu, care conțin numeroase informații despre prezența unor familii sau comunități sârbești în actualul spațiu românesc.

Carmen Albert/România

Maria Cosma în surse informative – abordare imagologică

Maria (Mary) Cosma a fost soția lui Aurel Cosma jr. cunoscută personalitate politică a Banatului istoric, nepot al primului prefect român al comitatului Timiș-Torontal, Aurel Cosma. Despre Aurel Cosma jr. cunoscut jurnalist, om politic, participant la câteva evenimente excepționale în istoria

Banatului și a României, se cunoaște mult mai puțin după momentul în care a fost declarat criminal de război și condamnat în absență la 12 ani. Despre soția lui însă nu se cunoaște nimic. Înainte de eliberarea lui Aurel Cosma jr. soția lui deja era în atenția organelor Securității, urmărită și interceptată de către diferite „surse”. Studiul materialelor informative din arhiva CNSAS oferă o schiță de portret soției lui Aurel Cosma jr., detalii familiale, comportamentale atât din timpul detenției soțului său, cât și după eliberare, necunoscute până acum.

Gabriela Adina Marco/România **Procesul de separare ierarhică a comunităților română și sârbă din localitatea Herneacova (jud. Timiș)**

Studiul dorește să prezinte aspecte specifice locale privind disputa privitoare la despărțirea ierarhică dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Sârbă, la nivelul comunității mixte din localitatea Herneacova, comitatul Timiș. După despărțirea la nivel de ierarhie, când Episcopia Ortodoxă Română de la Sibiu a fost ridicată la nivel de Mitropolie, au urmat alte probleme de separare între cele două autorități eclesiastice ortodoxe. După finalizarea acestora, a urmat separarea la nivel de comunități mixte locale. Acest îndelung proces a durat aproape jumătate de secol. În unele localități, despărțirea la nivel local s-a desfășurat în mod pașnic, iar în altele, s-a ajuns la îndelungate procese la tribunalele din Budapesta sau Timișoara. Studiul se bazează pe informațiile descoperite în documente inedite păstrate în Arhivele Naționale, Serviciul Județean Arad.

Vesna Marjanović/Serbia

De la alaiurile rituale arhaice la carnavalurile contemporane din Banat

Cultura materială și spirituală a populației Banatului, corespunzător structurii sale multietnice și multiconfesionale, este foarte diversificată. În pofida spațiului comun definit prin denumirea geografică Banat, dezvoltarea particularităților culturale ale populației din Banatul de sud, central și de nord din Serbia diferă în funcție de modul în care comunitățile etnice s-au concentrat spațial în perioada intensei mobilități migratorii, procese care continuă până în epoca contemporană. Pentru necesitățile acestei expuneri s-a impus ideea prezentării unui segment al practicilor cutumiare din ciclul anual al obiceiurilor, în lumina alaiurilor rituale arhaice și a contextului lor contemporan. În centrul atenției se află alaiurile rituale cu participanți mascați, atât în cadrul obiceiurilor din ciclul anual, cât și în ofertele turistice de-a lungul calendarului anual.

Vasile Râmneanțu/România

Consiliul oamenilor muncii de naționalitate sârbă din județul Timiș între directivele Partidului Comunist Român și apărarea intereselor populației sârbe (1968-1972)

În anul 1968 conducerea Partidului Comunist Român a hotărât constituirea Consiliilor oamenilor muncii ale principalelor minorități din România, care urmau să facă parte din Frontul Unității Socialiste.

Prin organizarea noilor organisme, de fapt liderii comuniști români urmăreau controlul deplin și asupra minorităților care locuiau pe teritoriul românesc.

Consiliul oamenilor muncii de naționalitate sârbă din județul Timiș (o organizație similară a activat și în județul Caraș-Severin) avea ca sarcină (obligație desigur) să mobilizeze populația sârbă pentru a participa la principalele evenimente politice din perioada pe care am analizat-o, să întreprindă acțiuni propagandistice în rândul acesteia pentru a face cunoscută politica internă și externă a PCR și a statului român și nu în ultimul rând să contribuie la realizarea „omului nou”, de tip comunist.

Pe lângă aceste obiective, care în contextul istoric dat nu puteau fi refuzate, conducerea Consiliului (alcătuită în mare parte din intelectuali) a căutat să apere drepturile populației sârbe, să păstreze tradițiile culturale ale sârbilor din Banat, să contribuie la dezvoltarea vieții spirituale a acestora.

În acest sens au existat preocupări în vederea dezvoltării rețelei școlare în limba sârbă, înzestrării școlilor și secțiilor în limba sârbă cu manuale școlare de calitate, a bibliotecilor cu lucrări reprezentative ale oamenilor de cultură și de știință sârbi.

Pe de altă parte s-a urmărit crearea de formații artistice în localitățile cu populație sârbă (ansambluri de cântece și jocuri, formații de teatru, cenacluri literare), punerea în valoare a creațiilor scriitorilor, pictorilor sârbi, precum și a pieselor etnografice de valoare aparținând acestei etnii.

În ciuda unor dificultăți, activitatea membrilor Consiliului a fost benefică pentru populația sârbă din județul Timiș, a impulsionat viața cultural-artistică a acesteia, a contribuit la

conservarea tradițiilor unei comunități care a avut un rol important în istoria provinciei.

Drago Njegovan/Serbia

Privire de ansamblu asupra relațiilor dintre Serbia și România în ultimii 25 de ani

În acest material se aduce mai întâi un omagiu domnului Costa Roșu, care a fost spiritus movens al Simpozionului despre Banat și relațiile sârbo-române. În continuare sunt analizate pozițiile României și Serbiei după marile evenimente istorice petrecute în aceste țări și influența acestora asupra relațiilor reciproce. O atenție deosebită este acordată problemei minorităților naționale, protecției și promovării drepturilor acestora în ambele țări în perioada analizată, printr-o analiză comparativă cu situații similare din unele state vecine. Se concluzionează că integrarea României în NATO și Uniunea Europeană a influențat semnificativ relațiile interstatale. În final, este analizată necesitatea dezvoltării relațiilor interstatale în toate domeniile, în beneficiul cetățenilor ambelor state, precum și al membrilor minorităților naționale.

Cvetko Pavlović/Muntenegru

Legăturile istorice dintre Muntenegru și România

Ideea inițierii unor cercetări de teren și arhivistice privind prezența vlahilor, românilor și morlacilor ca populație romanică pe coasta estică a Adriaticii și pe întregul spațiu al Peninsulei Balcanice mi-a fost propusă de dragul meu prieten și colaborator Costa Roșu, jurnalist, istoriograf, bibliograf, om de știință și vizionar, enciclopedist, academician de

seamă al Academiei Române, și aceasta într-o perioadă a destrămării sângeroase a fostei RSF Iugoslavia, când timpul și împrejurările nu favorizau știința și cercetarea, într-un timp al suferinței populației civile, al migrațiilor de populații și al devastării valorilor create prin muncă de generațiile anterioare. Pentru ideea sa vizionară a asigurat sprijinul Provinciei Autonome Voivodina, precum și al unor județe, universități, al Bibliotecii Naționale a României și până la Academia Română. „Acesta a fost visul unui om care și-a propus drept scop zidirea unui templu al luminii”, după cum a scris poetul Nicu Ciobanu în „Piramida”; legăturile istorice muntenegreano-române durează de mai bine de șase secole. În izvoarele scrise și în memoria populară sunt adânc întipărite numele lui Radule Vlah și Ivan Borojev, Biserica Vlahă din Cetinje, construită în anul 1450, ieromonahul Macarie, toponimele vlahe răspândite pe întreg teritoriul Muntenegrului, Franc și Ida Verona, dr. Gheorghe Ștefaneli, prietenia dintre regele muntenegrean Nicolae Petrovici și regele român Carol, precum și tratatele interstatale dintre Muntenegru și România. Numeroase reuniuni științifice și simpozioane comune au avut ca rezultat publicarea de cărți, monografii, volume de lucrări științifice, albume fotografice și foiletoane de presă.

Nicu Ciobanu/Serbia

Banatul – conviețuire și patrimoniu viu: dinamica coevoluției și hibridizării culturale

Banatul reprezintă, prin excelență, un spațiu al coexistenței și al interacțiunii dintre culturi. În acest teritoriu de contact, comunități diferite – români, maghiari, germani, sârbi, evrei, slovaci, bulgari – au conviețuit de-a lungul

secolelor într-un cadru istoric complex, în care diferența nu a produs separare, ci dialog, adaptare și transformare. Această interacțiune continuă poate fi înțeleasă prin conceptul de coevoluție culturală: o evoluție paralelă a tradițiilor și valorilor, în care fiecare cultură se redefinește prin contactul cu celelalte, fără a-și pierde identitatea de bază. Din această coevoluție s-a născut, treptat, hibridizarea culturală – o formă creativă de sinteză, în care elemente distincte se împletesc în expresii noi, recognoscibile astăzi drept „bănățene”. În gastronomie, limbaj, arhitectură sau muzică, se regăsesc urmele acestei întâlniri fertile: rețete care combină gusturi și tehnici din mai multe tradiții, case care îmbină simetria germană cu planul gospodăriei românești, melodii populare care poartă ritmuri sârbești, dar texte românești. Aceste exemple nu sunt simple amestecuri, ci rezultate ale unei istorii îndelungate de coevoluție comunitară, în care diversitatea devine o resursă de continuitate.

Secțiunea II

**Conviețuire și istorie în Banat,
sala de ședințe a Primăriei Reșița**

Moderatori: Ioana Nistor, Virginia Popović

Minodora Damian/România

Comerț și eleganță la umbra uzinelor – afaceri cu articole de modă și mărfuri mixte practicate de femeile din Reșița interbelică

Antreprenoriatul feminin din comerțul vestimentar al Reșiței interbelice reflectă o profundă transformare socială și economică. În acest important centru industrial, femeile au preluat roluri economice active, deschizând magazine și ateliere de croitorie perfect adaptate nevoilor locale. Reușita afacerilor a depins de educație, capital și sprijin comunitar, ele reușind să echilibreze munca cu responsabilitățile familiale. Încurajate de mișcările feministe care susțineau independența financiară, aceste antreprenoare au îmbinat constant tradiția cu modernitatea. Prin urmare, inițiativele lor comerciale au demonstrat o mare flexibilitate și inovație, având un impact major asupra comunității locale și consolidând semnificativ noul statut al femeii în societatea acelei epoci.

Mircea Lelea/Serbia

Momârlanii din Torac: convergențe etnografice și memorie istorică

Lucrarea propune o abordare prudentă a unei teme aflate la intersecția dintre tradiția orală, memoria comunitară și cercetarea etnografică referitoare la posibila prezență a unei memorii momârlănești la Torac. Studiul pornește de la existența unor convergențe între tradiția momârlănească și anumite practici, relatări și particularități păstrate în memoria locală a unor familii din Toracu Mare. Aceste corespondențe sunt analizate ca indicii ale unei posibile diversități originare în cadrul comunității românești locale.

Felician Velimirovici/România

Între ideologie și ironie: reprezentări satirice ale învățământului politic în România comunistă. O analiză a revistei "Urzica" elaborată în cadrul Școlii Interjudețene de Partid Timișoara (1959-1961)

Comunicarea analizează un corpus de planșe satirice realizate în cadrul Școlii Interjudețene de Partid din Timișoara la sfârșitul anilor 1950 și începutul anilor 1960, identificate în fondurile Arhivelor Naționale ale României. Situate la intersecția dintre caricatură, epigramă și comentariu social, aceste materiale oferă o perspectivă asupra vieții cotidiene din instituțiile de formare ideologică ale regimului comunist. Analiza urmărește modul în care umorul și satira funcționau ca forme de exprimare colectivă și de negociere simbolică a raportului dintre discursul oficial și realitatea practică. Ea evidențiază teme precum formalismul birocratic, rigiditatea limbajului ideologic, ineficiența administrativă, ritualizarea educației politice și tensiunile dintre cadre didactice și cursanți. Prin caricatură și ironie, autorii formulează o critică indirectă a mecanismelor instituționale, fără a depăși limitele discursului acceptat de regim. Din perspectivă metodologică, cercetarea valorifică surse vizuale puțin utilizate în istoriografia românească și propune o abordare microistorică și antropologică asupra culturii cotidiene dintr-o instituție comunistă de formare ideologică. Comunicarea argumentează că aceste documente satirice reprezintă surse relevante pentru înțelegerea relației dintre ideologie, disciplină și experiența cotidiană în România comunistă.

Ioana Nistor/România

Viața eparhială arădeană în 1925: o radiografie documentară în lumina Sinodului Eparhial Arad

Studiul analizează viața eparhială arădeană în anul 1925, având ca sursă principală lucrările Sinodului Eparhial Arad, pe baza rapoartelor prezentate în cadrul secțiilor administrativ-bisericești, culturale și economice, fiind evidențiate principalele direcții de organizare și funcționare ale episcopiei arădene. Studiul surprinde activitatea pastorală a clerului, dinamica instituțională, gestionarea fondurilor eparhiale, precum și rolul esențial al școlilor confesionale și al învățământului teologic. De asemenea, sunt analizate mecanismele de control administrativ și vizitațiunile canonice, ca instrumente de consolidare a disciplinei ecleziale.

Ionela Mengher/România

Rolul sociocultural al muzeului rural și al asociațiilor de femei în păstrarea identității culturale și naționale la românii din Banatul sârbesc în era Inteligenței Artificiale

Păstrarea patrimoniului material și imaterial a fost un deziderat al românilor din Banatul sârbesc din cele mai vechi timpuri și s-a menținut până în zilele noastre. Ideea fondării unui muzeu în aer liber apare, pentru prima dată, în articolul „Muzeul sătesc”, „Nădejdea” nr.15, 31 iulie 1927. Concretizarea ei s-a finalizat, însă, odată cu fondarea Complexului etnografic „Casa Bănățeană” de la Torac.

Cu trecerea timpului apar idei noi cu ajutorul cărora generația vârstnică transferă către tânăra generație valorile identitare. Astfel, la începutul sec. XXI, apar, aproape în toate

satele cu populație românească din Banatul sârbesc, asociațiile de femei. Chiar dacă, unii nu le acordă un rol important, realitatea ne demonstrează contrariul.

În era Inteligenței Artificiale, muzeul rural și asociațiile de femei au o contribuție semnificativă la păstrarea identității culturale și naționale la românii din Banatul sârbesc.

Mărioara Sfera/Serbia

Căutarea identității etnice în opera poetică a lui Ion Miloș

Căutarea identității etnice în opera poetică a lui Ion Miloș este oglindită în câteva segmente importante, pe care le-am enumera aici fără analiza lor mai largă. Acestea sunt și temele principale ale operei poetice a lui Ion Miloș: semnele de bază ale identității cu punctul de vedere al lui Miloș; cuvântul ca bază existențială în literatura română în Voivodina; lupta poetului pentru modernizarea literaturii române din Voivodina; conflictul lui Ion Miloș cu tradiționalistii; găsirea erosului în opera poetului; frigul/iarna ca unul dintre simbolurile de bază ale identității acelei clime și a altora motive poetice scandinave; limba și importanța ei pentru identitatea literară în crearea unei noi identități în exil; diferite viziuni despre Banat în opera lui Ion Miloș și influența culturii și tradiției suedeze asupra formării identității unui nou poet. Poezia lui Ion Miloș este constituită în straturi și pune mai presus de toate ideea de iubire și înțelegere a omului în raport cu eforturile sale să se realizeze conform adevărului. Starea poetică este meditativă, creând mereu o impresie de spontaneitate, descendență ...Ion Miloș este un poet în lumină: nedisimilat, generos, îndrăzneț, care contribuie la imaginea adevărată a lumii. Versurile lui par să

fie visate și scrise după trezire în care este veșnica căutare a unei identități pierdute.

Puiu Emilian Valea/România

Documente și acte de stat foarte rare ale Voivodinei sârbești și a Banatului Timișan în raport cu Regatul Ungariei

Diploma imperială este un document foarte important în prezentarea de față. Scrisoarea Patriarhului sârb Iosif și Hotărârea supremă din 27/15 decembrie 1860 privind unirea Voivodinei și Banatului Timișan cu Regatul Ungariei a fost favorabilă. Au urmat o serie de scrisori cu răspuns în acel timp culminând cu convocarea Congresului Național Sârb, cu o hotărâre imperială și modul de alegere a deputaților din 21 februarie/15 martie 1861.

Virginia Popović/Serbia

140 de ani de la publicarea primei revistă în limba română în banatul sârbesc, „Convorbiri pedagogice”

Revista „Convorbiri pedagogice”, apărută în 1886 la Satu Nou (Banatul sârbesc) sub coordonarea lui Ioan Pop Reteganul și Petre Stoica, reprezintă una dintre publicațiile pedagogice semnificative ale românilor din Banat și Transilvania de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Studiul analizează orientarea tematică, discursul pedagogic și rolul cultural al revistei în contextul politic și educațional al Imperiului Austro-Ungar. Publicația și-a propus ridicarea statutului social al învățătorului, dezbateră problemelor educației pe baze științifice și susținerea reformelor necesare în organizarea școlii populare. În paginile revistei au fost abordate teme precum organizarea învățământului

rural, frecvența școlară, manualele didactice, educația practică și rolul social al învățătorului. Totodată, revista a promovat schimbul de experiență pedagogică și valorificarea tradiției educaționale românești prin articole biografice și studii cu caracter aplicativ. Prin analiza noastră vom evidenția caracterul militant și pragmatic al publicației, precum și dimensiunea sa cultural-națională, într-un context marcat de politicile de maghiarizare și de dificultățile structurale ale presei românești transilvănene. Deși a avut o existență relativ scurtă, „Convorbiri pedagogice” a contribuit la profesionalizarea discursului didactic și la consolidarea conștiinței identitare românești prin intermediul educației. Cercetarea noastră își propune analiza presei dedicate înființării, activității și tematicii revistei pe care „Convorbiri pedagogice” l-a avut asupra discursului pedagogic și asupra vieții culturale românești din epocă.

Livia Magina/România

Vizita regală a Reșiței în iunie 1926

În anul 1926, Reșița reprezenta unul dintre pilonii industrializării României Mari, oraș în plină ascensiune economică, cunoscut pentru fabricile sale metalurgice și rolul semnificativ pe care îl avea în dezvoltarea tehnicii moderne. Vizita regală a Reșiței și Anina din vara anului 1926 se încadrează într-un șir de astfel de vizite pe care cuplul regal le organiza de-a lungul țării. Descrierea activităților și a locurilor pe care le-a vizitat regina, dar și unii dintre membrii suitei sale, astăzi, după o sută de ani de la acel eveniment, obține o semnificație și un interes deosebit.

11.00

Rad po sekcijama

Sekcija I

**Kulturno nasleđe i kulturno pamćenje
sala Županijskog saveta, prizemlje**

Moderatori: Adrian Magina, Drago Njegovan

Adrian Magina / Rumunija

**Podaci o Srbima u srednjovekovnim izvorima iz
Transilvanije**

Rumunsko-srpski odnosi, od srednjeg veka do danas, relativno su dobro poznati. Ipak, ni rumunski ni srpski istoričari gotovo uopšte nisu koristili srednjovekovne izvore sačuvane u arhivima i bibliotekama iz Transilvanije. Reč je o dokumentarnim fondovima koji su sačuvani uglavnom u Klužu i Sibiu, koji sadrže brojne podatke o prisustvu pojedinih srpskih porodica ili zajednica na prostoru današnje Rumunije.

Carmen Albert / Rumunija

**Marija Kosma u informativnim izvorima – imagološki
pristup**

Marija (Mary) Kosma bila je supruga Aurela Kosme mlađeg, poznata kao politička ličnost istorijskog Banata, unuk prvog rumunskog prefekta županije Timiš-Torontal, Aurela Kosme. O Aurelu Kosmi mlađem, poznat kao novinar, političar i učesnik na nekoliko izuzetnih događaja u istoriji Banata i Rumunije, mnogo se manje zna o njemu nakon

trenutka kada je proglašen ratnim zločincem i u odsustvu osuđen na 12 godina zatvora. O njegovoj supruzi, gotovo da se ništa ne zna. Još pre oslobađanja Aurela Kosme mlađeg, njegova supruga bila je u pažnji organa Securitate, praćena i prisluškivana od strane različitih „izvora“.

Proučavanje informativnog materijala iz arhive CNSAS-a pruža skicu portreta supruge Aurela Kosme mlađeg, porodične i lične detalje, kako iz vremena pritvora njenog supruga, tako i nakon njegovog oslobađanja, do sada nepoznate.

Gabriela Adina MARCO / Rumunija Proces jerarhijskog razdvajanja rumunske i srpske zajednice u mestu Herneakova (županija Timiš)

Studija nastoji da prikaže specifične lokalne specifičnosti spora povodom jerarhijskog razdvajanja Rumunske pravoslavne crkve i Srpske pravoslavne crkve u okviru mešovite zajednice u mestu Herneakova, u Tamiškoj županiji. Nakon razdvajanja na jerarhijskom nivou, kada je Rumunska pravoslavna episkopija u Sibiu uzdignuta na rang mitropolije, usledili su i drugi problemi razdvajanja između dve pravoslavne crkvene vlasti. Nakon završetka tih procesa, usledilo je razdvajanje na nivou lokalnih mešovitih zajednica. Ovaj dugotrajni proces trajao je gotovo pola veka. U pojedinim mestima lokalno razdvajanje odvijalo se mirno, dok se u drugim, dovodilo do dugotrajnih sudskih procesa pred sudovima u Budimpešti ili Temišvaru.

Studija se zasniva na informacijama otkrivenim u neobjavljenim dokumentima koji se čuvaju u Nacionalnom Arhivu, Aradska županijska služba.

Vesna Marjanović/Srbija

Od arhaičnih obrednih povorki do savremenih karnevala u Banatu

Materijalna i duhovna kultura stanovništva Banata shodno njegovom multietničkom i multiverskom sastavu je veoma raznovrsna. I pored zajedničkog prostora objedinjenog geografskom odrednicom Banat, razvoj kulturnih osobnosti stanovništva južnog, srednjeg i severnog Banata u Srbiji se razlikuje onako kako su se prostorno skoncentrisale etničke zajednice u vreme intenzivnih migracionih procesa i koji traju do najnovijeg doba. Za potrebe ovog izlaganja nametnula se ideja da se prikaže jedan segment običajne prakse iz godišnjeg ciklusa običajnog ponašanja u svetlu arhaičnih obrednih povorki i njihovog savremenog konteksta. U fokusu su obredne povorke s maskiranim učesnicima u običajima (godišnjeg ciklusa) i u turističkim ponudama u toku godišnjeg kalendara.

Vasile Râmneanţu/Rumunija

Savet radnih ljudi srpske nacionalnosti u okrugu Timiš između direktiva Komunističke partije Rumunije i odbrane interesa srpskog stanovništva (1968–1972)

Godine 1968. rukovodstvo Komunističke partije Rumunije donelo je odluku o osnivanju Saveta radnih ljudi glavnih manjina u Rumuniji, koji su trebali da budu deo Socijalističkog fronta jedinstva.

Organizovanjem novih organa, zapravo su rumunski komunistički lideri nastojali da uspostave potpunu kontrolu i nad manjinama koje su živele na rumunskoj teritoriji.

Savet radnih ljudi srpske nacionalnosti u okrugu Timiš (slična organizacija delovala je i u okrugu Karaš-Severin) imao je zadatak da mobilize srpsko stanovništvo za učešće u glavnim političkim događajima u posmatranom periodu, da sprovodi propagandne aktivnosti među njim kako bi se upoznala unutrašnja i spoljna politika KPR i rumunske države, kao i da doprinese stvaranju „novog čoveka” komunističkog tipa.

Pored ovih ciljeva, koji u datom istorijskom kontekstu nisu mogli biti odbijeni, rukovodstvo Saveta (u velikoj meri sastavljeno od intelektualaca) nastojalo je da štiti prava srpskog stanovništva, očuva kulturne tradicije Srba u Banatu i doprinese razvoju njihovog duhovnog života.

U tom smislu postojala su nastojanja ka razvoju školske mreže na srpskom jeziku, opremanju škola i odeljenja na srpskom jeziku kvalitetnim udžbenicima, kao i snabdevanju biblioteka reprezentativnim delima srpskih kulturnih i naučnih stvaralaca.

S druge strane, težilo se osnivanje umetničkih društava u mestima sa srpskim stanovništvom (ansambli pesama i igara, pozorišne trupe, književni kružoci), afirmaciji stvaralaštva srpskih pisaca i slikara, kao i vrednih etnografskih predmeta koji pripadaju ovoj etničkoj zajednici. Uprkos određenim poteškoćama, delovanje članova Saveta bilo je korisno za srpsko stanovništvo u okrugu Timiš, podstakao je njegov kulturno-umetnički život i doprinelo očuvanju tradicija zajednice koja je imala važnu ulogu u istoriji ove provincije.

Драго Његован/ Србија

Преглед односа Србије и Румуније у последњих 25 година

У прилогу се најпре одаје почаст господину Кости Рошу, који је био спиритус мовенс Симпозијума о Банату и српско-румунским односима. Даље се разматрају позиције Румуније и Србије после крупних историјских догађаја у овим земљама и њихов утицај на међусобне односе. Посебна пажња посвећује се питању националних мањина, заштити и унапређењу њихових права у обе земље у разматраном периоду, уз компаративну анализу са сличним случајевима у неким суседним земљама. Закључује се да је интеграција Румуније у НАТО и ЕУ знатно утицала на међудржавне односе. На крају се разматра потреба унапређења међудржавних односа у свим областима, на корист становника обе државе, те припадника националних мањина.

Cvetko Pavlović/Crna Gora

Crnogorsko – Rumunske istorijske veze

Ideju o pokretanju terenskih i arhivskih istraživanja o prisustvu Vlaha, Rumuna i Morlaka kao romanskog stanovništva na istočnoj obali Jadrana i čitavom Balkanskom poluostrvu predložio mi je moj dragi prijatelj i saradnik Kosta K. Rošu, novinar, istoriograf, bibliograf, naučnik i vizionar, enciklopedista, istaknuti akademik Rumunske akademije i to u vremenu krvavog raspada bivše SFRJ, kada vrijeme i okolnosti nijesu pogodovale nauci i istraživanjima, vremenu

stradanja civilnog stanovništva, seobi naroda i devastacije radom stvorenih vrijednosti prethodnih generacija.

Za svoju vizionarsku ideju obezbijedio je podršku AP Vojvodine kao i županija, univerziteta, Nacionalne biblioteke Rumunije sve do Rumunske akademije.

„To je bio san čovjeka koji je sebi zadao cilj zidanje dvorca svjetlosti“ kako je pjesnik Niku Čobanu zapisao u „Piramidi“, Crnogorsko – rumunske istorijske veze traju duže od šest vjekova.

U pisanim izvornim i narodnoj memoriji duboko su urezani Radule Vlah i Ivan Borojev, Vlaška crkva na Cetinju sagrađena 1450. godine, Jeromonah Makarije, Vlaški toponimi širom Crne Gore, Franc i Ida Verona, dr Đorđe Stefaneli, prijateljstvo crnogorskog kralja Nikole Petrovića i rumunskog kralja Karola i međudržavni ugovori između Crne Gore i Rumunije.

Brojni zajednički naučni skupovi i simpozijumi rezultirali su objavljivanjem knjiga, monografija, zbornika naučnih radova, albuma fotografija i novinskih feljtona.

Nicu Ciobanu/Srbija

Banat – suživot i živo nasleđe: dinamika koevolucije i kulturne hibridizacije

Banat predstavlja, u pravom smislu te reči, prostor suživota i međusobnog delovanja kultura. Na ovom kontaktnom području različite zajednice – Rumuni, Mađari, Nemci, Srbi, Jevreji, Slovaci i Bugari – vekovima su živele zajedno u složenom istorijskom okviru, u kojem razlike nisu stvarale razdvajanje, već dijalog, prilagođavanje i preobražaj. Ova neprekidna interakcija može se razumeti kroz pojam kulturne koevolucije: paralelnog razvoja tradicija i vrednosti,

u kojem se svaka kultura redefiniše kroz dodir sa drugima, ne gubeći pritom svoj osnovni identitet.

Iz te koevolucije postepeno je nastala kulturna hibridizacija – stvaralački oblik sinteze u kojem se različiti elementi prepliću u nove izraze, danas prepoznatljive kao „banatske”. U gastronomiji, jeziku, arhitekturi ili muzici nalaze se tragovi tog plodnog susreta: recepti koji spajaju ukuse i tehnike više tradicija, kuće koje objedinjuju nemačku simetriju sa rasporedom rumunskog domaćinstva, narodne melodije sa srpskim ritmovima i rumunskim tekstovima. Ovi primeri nisu puki spojevi, već rezultat duge istorije zajedničke koevolucije, u kojoj različitost postaje resurs kontinuiteta.

Sekcija II

Suživot i istorija u Banatu

sala za sednice Gradske uprave Rešice

Moderatori: Ioana Nistor, Virginia Popović

Minodora Damian/Rumunija

Trgovina i elegancija u senci fabrika – poslovanje sa modnim artiklima i mešovitom robom koje su vodile žene iz međuratne Rešice

Žensko preduzetništvo u oblasti tekstilne trgovine u međuratnoj Rešici odražava duboku društvenu i ekonomsku transformaciju. U ovom važnom industrijskom centru, žene su preuzele aktivne ekonomske uloge, otvarajući prodavnice i krojačke radionice savršeno prilagođene lokalnim

potrebama. Uspeh njihovih poslova zavisio je od obrazovanja, kapitala i podrške zajednice, pri čemu su uspevale da usklade rad sa porodičnim obavezama. Podstaknute feminističkim pokretima koji su zagovarali finansijsku nezavisnost, ove preduzetnice su dosledno spajale tradiciju i modernost. Stoga su njihove trgovinske inicijative pokazale su veliku fleksibilnost i inovativnost, imajući značajan uticaj na lokalnu zajednicu i značajno učvrstivši novi status žene u društvu tog doba.

Mircea Lelea/Srbija

Momârlani (Momirlani) iz Torka: etnografske konvergenije i istorijsko pamćenje

Rad predlaže oprezan pristup temi koja se nalazi na raskršću usmene tradicije, kolektivnog pamćenja i etnografskog istraživanja, a odnosi se na moguće prisustvo momârlanskog nasleđa u Torku. Studija polazi od postojanja određenih podudarnosti između momârlanske tradicije i pojedinih običaja, kazivanja i posebnosti sačuvanih u lokalnom sećanju nekih porodica iz Velikog Torka. Ove podudarnosti analiziraju se kao pokazatelji moguće izvorne raznolikosti unutar lokalne rumunske zajednice.

Felician Velimirovici / Rumunija

Između ideologije i ironije: satirične reprezentacije političkog obrazovanja u komunističkoj Rumuniji. Analiza časopisa „Urzica” izrađena u okviru Međuokružne Partijske Škole u Temišvaru (1959–1961)

Rad analizira korpus satiričnih tabli izrađeni u Međuokružnoj Partijskoj Školi u Temišvaru krajem 1950

godine i početkom 1960 godine, identifikovana u fondovima Nacionalne arhive Rumunije. Ovi materijali pružaju uvid u svakodnevni život institucija ideološke obuke komunističkog režima, koji se nalaze na raskršću karikature, epigrama i društvenog komentara. Analiza prati načine na koje su humor i satira funkcionisali kao oblici kolektivnog izražavanja i simboličkog pregovaranja odnosa između zvaničnog diskursa i praktične stvarnosti. Rad ukazuje na birokratski formalizam, rigidnost ideološkog jezika, administrativnu neefikasnost, ritualizaciju političkog obrazovanja i tenzije između nastavnog kadra i studenata. Kroz karikaturu i ironiju, autori formulišu indirektnu kritiku institucionalnih mehanizama, bez izlaska iz okvira diskursa prihvaćenog od strane režima. Sa metodološke strane gledišta, vizuelni izvori u rumunskoj historiografiji malo su iskorišćeni, a istraživanje predstoji u mikroistorijski i antropološki pristup svakodnevne kulture jedne komunističke institucije ideološkog obrazovanja. Rad ukazuje da ovi satirični dokumenti predstavljaju relevantne izvore za razumevanje odnosa između ideologije, discipline i svakodnevnog iskustva u komunističkoj Rumuniji.

Ioana Nistor / Rumunija

Eparhijski život u Aradu 1925. godine: dokumentarna analiza u svetlu Eparhijskog sinoda u Aradu

Studija analizira eparhijski život u Aradu tokom 1925. godine, oslanjajući se pogotovo na radove Eparhijskog sinoda u Aradu, na osnovu izveštaja predstavljenih u okviru administrativno-crkvenih, kulturnih i ekonomskih sekcija, pri čemu su istaknuti glavni pravci organizacije i funkcionisanja Aradske eparhije. Studija prikazuje pastoralnu delatnost

sveštenstva, institucionalnu dinamiku, upravljanje eparhijskim fondovima, kao i značajnu ulogu konfesionalnih škola i teološkog obrazovanja. Takođe, analizirani su mehanizmi administrativne kontrole i kanonske vizitacije, kao instrumenti učvršćivanja crkvene discipline.

Ionela Mengher / Rumunija

Sociokulturna uloga seoskog muzeja i ženskih udruženja u očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta Rumuna u srpskom Banatu u eri Veštačke Inteligencije

Očuvanje materijalnog i nematerijalnog nasleđa predstavljalo je težnju Rumuna u srpskom Banatu još od najstarijih vremena i održalo se sve do danas. Ideja o osnivanju muzeja u otvorenom prostoru prvi put se pojavljuje u članku „Seoski muzej”, objavljenom u listu „Nadežda”, br. 15, 31. jula 1927. godine. Njena konkretizacija ostvarena je tek osnivanjem etnografskog kompleksa „Banatska kuća” u Torku.

Tokom vremena pojavile su se nove ideje pomoću kojih starija generacija prenosi identitetske vrednosti na mlađe generacije. Tako se početkom XXI veka, gotovo u svim selima sa rumunskim stanovništvom u srpskom Banatu, osnivaju ženska udruženja. Iako im pojedini ne pružaju značajnu ulogu, stvarnost pokazuje suprotno.

U eri veštačke inteligencije, seoski muzej i ženska udruženja imaju značajan doprinos očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta Rumuna u srpskom Banatu.

Mărioara Sfera / Srbija

Potruga za etničkim identitetom u pesničkom stvaralaštvu Iona Miloša

Potruga za etničkim identitetom u pesničkom stvaralaštvu Jona Miloša ogleda se u nekoliko važnih segmenata, koje ćemo ovde navesti bez šire analize. To su ujedno i glavne teme poezije Jona Miloša: osnovni znaci identiteta iz Miloševog ugla posmatranja; reč kao egzistencijalna osnova rumunske književnosti u Vojvodini; pesnikova borba za modernizaciju rumunske književnosti u Vojvodini; sukob Jona Miloša sa tradicionalistima; pronalaženje erosa u pesnikovom delu; hladnoća/zima kao jedan od osnovnih simbola identiteta tog podneblja, kao i drugi skandinavski poetski motivi; jezik i njegov značaj za književni identitet u stvaranju novog identiteta u egzilu; različite vizije Banata u delu Jona Miloša i uticaj švedske kulture i tradicije na formiranje identiteta jednog novog pesnika.

Poezija Jona Miloša slojevito je strukturisana i iznad svega stavlja ideju ljubavi i razumevanja čoveka u odnosu na njegove napore da se ostvari u skladu sa istinom. Pesničko stanje je meditativno, stalno stvarajući utisak spontanosti i prirodnog toka...

Jon Miloš je pesnik svetlosti: neposredan, velikodušan i smel, koji doprinosi istinskoj slici sveta. Njegovi stihovi deluju kao da su sanjani i zapisani po buđenju, u kojima je prisutna večita potraga za izgubljenim identitetom.

Puiu Emilian Valea/Rumunija

Veoma retka državna dokumenta i akti Srpske Vojvodine i Tamiškog Banata u odnosu na Kraljevinu Ugarsku

Carska diploma jeste jedan veoma važan dokument u ovom izlaganju. Pismo srpskog patrijarha Josifa i Najviša

odluka od 27/15. decembra 1860. godine o ujedinjenju Vojvodine i Tamiškog Banata Kraljevini Ugarskoj bili su povoljni. Nakon toga usledio je niz odgovora i pisama, koji su u to vreme kulminirali sazivanjem Srpskog narodnog kongresa, carskom odlukom i načinom izbora poslanika od 21. februara/15. marta 1861. godine.

Virginia Popović / Srbija

140 godina od objavljivanja prvog časopisa na rumunskom jeziku u srpskom banatu – „pedagoški razgovori“

Časopis „Pedagoški razgovori“ („Convorbiri pedagogice“), koji je 1886. godine izlazio u Novom Selu (srpski Banat) pod uredništvom Joana Popa Reteganula i Petra Stoike, predstavlja jednu od značajnih pedagoških publikacija Rumuna iz Banata i Transilvanije s kraja XIX veka. Studija analizira tematsku orijentaciju, pedagoški diskurs i kulturnu ulogu časopisa u političkom i obrazovnom kontekstu Austrougarske monarhije. Publikacija je imala za cilj unapređenje društvenog statusa učitelja, razmatranje obrazovnih problema na naučnim osnovama i podršku neophodnim reformama u organizaciji narodnih škola.

Na stranicama časopisa obrađivane su teme kao što su organizacija seoskog školstva, školska pohađanost, udžbenici, praktično obrazovanje i društvena uloga učitelja. Istovremeno, časopis je podsticao razmenu pedagoških iskustava i afirmaciju rumunske obrazovne tradicije putem biografskih članaka i studija praktičnog karaktera.

Naša analiza će istaći angažovani i pragmatični karakter publikacije, kao i njenu kulturno-nacionalnu dimenziju u kontekstu obeleženom politikom mađarizacije i strukturnim teškoćama rumunske štampe u Transilvaniji.

Iako je imao relativno kratak vek trajanja, „Pedagoški razgovori” doprineo je profesionalizaciji pedagoškog diskursa i učvršćivanju rumunske nacionalne svesti putem obrazovanja.

Naše istraživanje ima za cilj analizu štampe posvećene osnivanju, delovanju i tematici časopisa, kao i uticaja koji su „Pedagoški razgovori” imali na pedagoški diskurs i na rumunski kulturni život toga doba.

Livia Magina/ Rumunija

Kraljevska poseta Rešici u junu 1926. godine

Godine 1926, Rešica je predstavljala jedan od stubova industrijalizacije Velike Rumunije, grad u punom privrednom usponu, poznat po svojim metalurškim fabrikama i značajnoj ulozi koju je imao u razvoju moderne tehnike. Kraljevska poseta Rešici i Anini tokom leta 1926. godine uklapa se u niz sličnih poseta koje je kraljevski par organizovao širom zemlje. Opis aktivnosti i mesta koje su posetili kraljica, ali i pojedini članovi njene pratnje, danas, nakon sto godina od tog događaja, dobija poseban značaj i zanimljivost.

